

Szerkesztői iroda:
Nagyenyeden
A KIADÓHIVATALBAN
hová
lap szellemi részét illető
közlemények küldendők

Kiadóhivatal:
Wokál János könyvkereskedése
hová
az előfizetések és hirdetések
bérmentesen küldendők.
Kéziratok nem adtnak vissza.

KÖZÉRDEK.

Vegyes tartalmu heti lap.

Megjelenik minden vasárnapon.

Előfizetési feltételek:
helyben hához hordva vagy
vidékre postán küldve
egész évre 4 frt.
félre . . . 2 frt.
negyedévre 1 frt.

Hirdetmények díja:
3 hasábos petit sorért, vagy
ennek helyéért 5 kr.
Bálygdíjárt külön 30 kr.

Nyilttér sora 15 kr.

A postatakarékpénztárról.

— Két czikk. —

II.

Es most lássuk röviden azon eredményeket, melyeket a postatakarékpénztár meghonosítása által eddig elértünk. Az összes betevők száma 1888. évi december 31-én 130012 volt.

A kir. postatakarékpénztár számára vásárolt és saját tulajdonát képező 5%-os magyar papírradéék névértéke 1888. évi december 31-én 3115200 forint tett ki.

A betevők által 1886. febr. 1-től 1888. december 31-ig megtakarított tiszta betétösszeg 2846363 forint 94 krajczár.

A járadékkönyvecskékre elhelyezett értékpapírok névértéke 542700 frt.

A betevők által 1888. évi december 31-ig megtakarított összeg tehát: 3389063 frt 94 kr o. é.

Ezen szép eredmény bár nem mondható oly fényesnek, mint a milyent Ausztriában láthattunk — hol már az első év végén (1883.) 353053 betevő 5230858 frt tökélet gyűjtött, mely eredmény, a betevők számát tekintve, valamennyi más államot felülmulja, a tökélet pedig Angol- és Franciaország után sorakozik — mindazonáltal hazai viszonyainkhoz mérten, kielégíthette a kissé vérmes reményeket is.

A postatakarékpénztár gyakoribb és szélesebb körben való igénybevételét, tagadhatatlanul, az általános szegénység, drágasági és nehéz kereseti viszonyok stb. nagyban akadályozzák. De ezeknek inkább a takarékbetétek kisebb mennyiségére, mint magára a takarékoság s ez által a takarékpénztár igénybevételére kellene befolyjniok.

Es itt valljuk be őszintén ama hibánkat, melynek tradícióját fajnuk büszkeségének kiáltjuk ki: ez a könnyelmű költekezés és bravourja. Itt különösen azon osztályt értem, mely anyagi helyzetét messze túlhaladó igények arrogálásától megválni nem, vagy csak részben akar. Tán még akkor sem, ha „a selyem, bársony csipke és a fátyol kioltják is a konyha tüzet . . .”

Hosszasan lehetne e tárgy felett elmélkedni. Legyen elég mondvá az által, hogy eme rangkörüsködés egyik s

talán legfőbb akadálya anyagi helyzetünk javulásának. Eszembe jut legnagyobb regényírónk mondása, ki erre vonatkozólag oly elmésen apostrofálta: „Torta helyett hajdukása, fagyalt helyett füstölt kolbász, máztopánka helyett bagaria, kártya helyett gazdasági könyv, zongora helyett varrógaszta, szerető helyett feleség. Így csak aztán lesz belőlünk valami.”

A takarékoság újat igényeinknek észszerű korlátozása közt találjuk meg. Fájdalom, legtöbb urias kiadás existencia és a „nemes-levelek” önhittsége, „származási” büszkesége még mindig nagyobb, erősebb, hogy azt a szegénység érzete bárcsak korlátozni is bírja. Pedig az üres zsáknak bajos egyenesen állni . . . és ki nem akar a munka terhe alatt meghajolni, meg fog görnyedni a kegyelemkegyér jára alatt . . . Ily módon aztán sohasem jutunk el az élet ama bántatlan nyugalomához, melyhez a munka és takarékoság vezetnek.

A postatakarékpénztár iránti érdeklődést nem kevésbé akadályozzák: egyes takarékpénztárak, segélyegyletek bukásai, a pénzügyletek körül elkövetett sikkasztások, lelkiismeretlen üzérkedések és a modern szédelgések ezerféle nemei. Ezek kétségkívül nem igen fokozzák ama bizalmat, mely a megtakarított fillérek deponálásához szükséges. Azonban a bizalmatlanság és aggodalom csakis a magánpénztárakkal — és nem az állam garantáltján alapuló postatakarékpénztárral szemben indokolt. Sőt éppen az állam garanciája az, mely az általa adott kamatláb mellett bővea kárpótol ez egyes takarékpénztárak nagyobb, de kevesebb biztonságú kamatait.

A postatakarékpénztár keresetségének nem kevés akadályul szolgál ama körülmény is, hogy nem mindenütt s főleg a nép alsóbb osztályainál kevésbé, vagy nem elég helyesen van ismerve.

E pontnál önkéntelenül a papság, a tanítói és jegyzői kar, a községek előjárói, szóval a közigazgatás egyes közegeire kell gondolnunk, mint a kik — legtöbb alkalmuk lévén a néppel érintkezni — a postatakarékpénztár ajánlására, népszerűsítésére nagy szolgálatokat tehetnek. Helyzetük, — mely mindnyájunkra kötelességeket ró — csak így válik a köznyelvelődés tényezőjévé. Eme kötelességek teljesítése összefügg azon társadalmi jölettel, melyet a haza és mindnyájunk érdeke követel. A hazafiság

nem cifra beszédek czimbalmá hanem tett. Tenni ott, a hol és a mikor kell . . .

A postatakarékpénztár ismertetését és felvirágoztatását népünk s a magyar társadalom érdeke sürgeti. Álljunk ezen szent czél szolgálatába. Qui vult finem, debet velle etiam media. Ki a czélt el akarja érni, az eszközöket is meg kell ragadnia. A papok szószerkeik, a tanítók iskolában, a jegyzők és előjárók hivatalos érintkezéseikben: igea kedvező alkalommal bírnak a postatakarékpénztár fejlesztésére. Csak egyszerűen kell. A szeret pedig találékony . . . Városokban a tanárkar s más intelligens elemek által rendezni szokott téli felolvasások is nagy szolgálatot tehetnek az ügynek. Azt meg főösleges is mondanom, hogy a sajtó hazafias buzgalommal fogja nyújtani kezét ezen munkához.

Legyen tehát üdvözölve a postatakarékpénztár, mely által egy öntudatosan baladó nemzet hivatva van anyagi és szellemi jólétét elősegíteni!

Fülei Szántó Lajos.

Szám 52—1888.
K. Gy.

10,479—1888
alisp. szhoz.

Építési rendtartás

Alsófehérvármegye községeire nézve.

Községek osztályozása. Alsófehérvármegye községei két építési osztályba oszthatnak, úgy mint:

I. Abruóbánya, Gyulafehérvár, Nagyenyed rendezett tanácsú városok.

II. A többi községek, a 40. § ban jelzett megszorítással.

I. Építési szabályok a három rendezett tanácsú városra nézve.

1. §. az építés engedélyezése.

Minden új építkezésre, meglévő épületek főújítására és az épületek belsejében oly változtatásokra, ho fontos tűz, vagy más rendőri tekintetek jönnek kérdés alá, — a városi tanácstól irasbelileg építési engedély kérendő. Az engedélyhez pontos és részletes tervrajz csatolandó kellő képzettségű műszaki közeg, vagy építész által készítve, — s ki kell jelölni azon építést is, ki a munkálatot vezetni fogja.

Az építkezés tervrajza 2 példányban nyújtandó be, és ezekben a helyrajzon kívül, minden emeletalor alap

— Választon bíróság elé terjesztjük.

— Elfogadom.

S képzelték, Szerkesztő urak, neki sem adtak igazat, nekem se! Ugy döntött az állomás főnök, hogy Endrődyből ezt czitálta:

„Sét, míg én dalom imájával
Borulok rád: te, ugy lehetsz,
Beleszeretsz egy páviánba,
S megcsalsz, mert asszony a neved!”

Nos. A kalauz mégis nyereségben van. Övé a leány. Nekem végem van, (de bezzeg nem lesz az a bivaly-hecezeknek városunkban!) mert se leány, se asszony. Márcsak Zampával tartok:

„Étel, ital, álom,
Boldogit e három!”

Bojánés.

Ellentétek.

(Részlet egy nagyobb munkából.)

A Mike utcáin járok csak két helyt láttak világot éjjelkor: a Velejthez háznál és Székely Elek tanárnál. Ott durrögött a pezsgő, csapongott a jókedv, esengett a zene hullámzó árja, míg itt egy férfi ült ágya szélén s bámulta az előtte égő lámpát.

Nem sokáig nézhette. A lámpa végsőt lobbant. A tanár magára maradt átkával, szerelmével. Lelke lobogó szenvedélyvel merült bele a rohanó árnyak sokaságába. Kísérteties táncot jártak körülötte azok és sebző nyilait a kételyt és tusakodást, beledobták vérébe. Érezte, hogy még a szolozsmák hangja sem volna képes megmenteni az árnyaktól, kik az öröklétbe, a végtelenségbe sodorják.

Összeborzadt. Arczát sápadt gondok lepték meg. Ugy érezte, mintha zive megakarna kövülni. Szeme beleveszett a semmiségbe és a bántó árnyak ellen hívta azt, ki az üdvnek és jónak adója, istent. Megtalálta. Ő ennek a rögnek férge azt, ki magához von a sugaras levegőn keresztül. Az egyszerű szobában halk ima suttagás szava szállt mind fennebb-fennebb ahhoz, a ki a beuue bizókat

TÁRCZA.

Az én dalom.

„Volt szeretőm, de már ninesen
Ő volt az én drága kincsem.
Amióta már nem szeret
Meguntam az életemet.”

Elfeledtél . . . hej azóta
Szívem hurján rezg a nóta,
Eldalolom, mit nem hittem:
„Volt szeretőm, de már ninesen.”

Elfárasztott ez az élet,
Nem nyujt többé semmi élvét . . .
Nem tudja más csak az Isten:
„Ő volt az én drága kincsem.”

Hol a bánat szemfedője,
Itt bolygok a temetőbe’.
Keresek egy nyugvó helyet,
„A mlóta már nem szeret.”

Elveszteni az „e g y e t” is,
Megunnám még az eget is . . .
Elvesztettem én az „e g y e t”
„Meguntam az életemet.”

Zandírhám.

Pénteki levél.

Szerkesztő urak! Jelentem aláson, berukkoltam. Elég nagy grácia ez a szamosvölgyi vasutól, hogy ne legyen igaza a konduktorának sem ezen, sem a más világon, sem a Sz.V.V.-on, sem Máv.-on. Ime. Azt hitte, hogy neki van igaza, holott nekem van. Kérdi, hogy hol jártam-keltem? Ráérkezünk diskurálni, mert kényelmes tempóban aprított a Nr. 567. számú lokomotív s pasaszer csak

én voltam. Megmondtam neki, hogy egy szép asszonynál. Mert ugy tapasztaltam, hogy az asszony sokkal inkább képes bolonddá tenni a férfit, mint a leány. Oh, azok a leányok. Kimért, hidegek mind. Bolondos ábrándnak tartják a szerelmet. Bánatos emlékeit nem respektálják az embernek, a síró keservet kinevetik. Ma már az epedő szemekből sem lehet olvasni, mert lecsukva tartják a szempillák s mindenütt sarkokban van a mama. Hű kis feleséget válassz az asszonyok közül. Tünő fuvalom, üres ábránd leányra pazarolni a szép időt.

A konduktorom nem adott igazat nekem. Regélt a bájos májusi reggelen emlékeiről.

— Látja, uram, nem osztom nézetét. Akkor vélekednék így, ha a harc már meg volna küzdve. Mikor már lelkeim lángja nem volna képes többé besugározni a tört reményeket. Mikor már tudnám, hogy a harc nem előre vitt, hanem nyomorulttá tett. Mikor eltékozoltam volna mindenem egy hiu bálványára, ki azt latolgatja, hogy melyik pályán működő férj képes jobban és kényelmesebben eltartani nejét. Az nem ideál.

— En ugy jártam: jó ember. Álmodok bolondja valék, ugy kerültem ki az ütözökből, mint a büszke galya, mely nem hoz magával egyebet, mint megtépett vitorlájának rongyait. De feledtem már mindent. A balga vágyak, melyért rajongtam. A szerelmet, mely csak nálam volt élet, míg a másiknál bántó zibvásári czikk. A büszke álmokat, melyek nem hoztak más számomra, mint kint, gyötrelmet, szenvedést. Még azt is feledtem, hogy csak szántak, de nem szerettek. Mindent feledtem. Ez az élet filozofiaja. Oh mennyire mások az asszonyok.

— Uram, rosz uton jár. Sajnálom, hogy fiatal létére így gondolkozik. A leány, a leány . . . Felnevettem.

— Az asszony.
— Mondom: hogy a leány.
— Nines igaza.
— Önnek sincs.

rajza, az épület keresztmetszete és homlokzata 1:100 léptékben (1 cm. = 1 m.) feltüntetendő.

Főkijavítás alatt értendők az épület homlokzatán való változtatások s mindazon építések, melyek által a fennálló épület valamely alkotó részének leszedése, odaépítése, vagy megváltoztatása által oly változást szenved, mely az épület szilárdságára, a tűzbiztonságára, a külső alakra, vagy a szomszédai jogviszonyokra befolyással bír. — Ide tartozik még egy bolthajtásnak, emeletes épületnél lépcsőnek felépítése, — falazatok lerontása, új falak építése, — ajtóknak, ablakoknak az utca, vagy a szomszédházak felé való kitérése, a mennyezet megváltoztatása, pinczék ásása a már fennálló épület alatt, kutak ásása, új tűzhelyek részére kémények felépítése, a fedélzet megváltoztatása.

2. §. Az építési engedélyt a városi tanács, szakközveinek a helyszínen tett vizsgálata és írásbeli véleményes jelentése alapján adja meg, esetleg a folyamodót a kellő változtatásokra utasítsa.

Egészen csekély kijavításokra, melyeknél az 1. § ban jelzett tekintetek nem fordulnak elő, — nem kívánatik hatósági engedély, köteles azonban a rendőrség ügyelni, hogy ily czímen visszaélések ne történhessenek.

A helyszíni szemlére küldött bizottság, ha utcasorban tervezetik az építkezést, köteles arra ügyelni, hogy az utca szabályozási vonala pontosan megtartsák: továbbá szigorú vizsgálat alá veszi a tervet műtani és tűzrendészeti tekintetéből s kihallgatja a szomszédokat, különösen a polgári törvénykönyv szerint figyelembe vehető észrevételeikre nézve. Eljárásról jegyzőkönyvet vesz fel. Az engedély megadása esetében, a netán szükséges változtatások a tervekhez rávezetendő és azok egyik példányát a hatóságnál marad őrzésben, míg a másik példány az engedélyezési záradékkal ellátva a főnek kiadatik.

3. §. Az építés véghezvitele.

Az építési engedély megadása előtt az építéshez fogni nem lehet.

Az építkezést csak az ipartörvény szerint minősített építész felügyelete s vezetése alatt lehet eszközölni, ki magát a helyben hagyott tervhez köteles tartani. Ha építés közben a tervtől lényeges eltérés válnék szükségessé, — erről a hatóságnak jelentés teendő engedélyezés végett.

Az utcafelől való építkezéseknél óvójegyek, boronák s ha az építési anyagok éjen át az utcán hagyatnak, égő lámpák tűzvédezők ki. — A közlekedési utat építési anyagokkal elzárni nem szabad, — az építés elvégzése után pedig minden építési anyag azonnal eltakarítandó s a netán felbontott kövezet helyreállítandó.

4. §. Az építési engedély érvényességének tartama.

Az építési engedély a kézbesítéstől számítva két évig érvényes; — ez idő letelte után új építési engedély kérendő.

5. Építési anyag.

Minden építéshez kemény, száraz kő, vagy kellően kiégetett téglák és jó mészkövek használandók. Csak a belső építkezésre pl. kisebb közfalakhoz szabad jól készült égetetlen téglát alkalmazni, ugy azonban, hogy két rend égetetlen téglák között egy rend égetett téglák legyen.

soha egy percig el nem hagyja, ki minden megtámadottat, szenvedőt oltalmába fogad.

Megvizsgálódva gyújtotta most meg gyertyáját. Végig mérte izgatott léptekkel szobáját. Azt az egyszerű szobát, melynek minden ékességét egy gyászfényű borított arckép tette. Megállott a kép előtt. Leemelte róla a fát. Dóvaj mosoly ragyogott a képről. A szerelem gödröcskéje tánczolta mosolygott rajta. A kaczer szeméremességgel lecsukott szempillák mintha eltakarták volna a szemek villogó szinét. A egész kép egy szobor alakját mutatta. Feljult a mult a tanár lelkében. Mikor még ő látta mozdulni a szobrot. Mikor ő látta idegessé, izgónnyá válni az alakot. Mikor ő látta megvillanni a szemeket, meghasadni az ajkpart . . .

Nem tudott parancsolni magának. Nem vonagló ajkainak. Oda borult mellé a falra s úgy perelt vele . . .

— En bálványom, miért hagyál el? Miért szakítottad szélylyel emlékezetem fátólát? Hát ezt ígértük egymásnak? Nem meg mondtad-e, hogy soha sem feledjük egymást? Oh, mennyit merengtem itt arcképed előtt s a hangulat, mi ilyenkor erőt vett rajtam, csodás pompáját tárta fel előttem jövendő szép időknek. Most már véga. Lelkemről le van törölve a zománcz, szívemről a remény, agyamról a hit. Vége mindennek. De lelkem nem dobom többé vissza abba a nagy tengerbe, mit multnak neveznek, mert akkor meg kell gyűlöljek. Más ember azt tenné. Kilenczvenkilencz leányt, ki hitetgeti s megcsalja a férfit, meggyűlölnék. De te, Edit, te légy a száza d i k, az egyetlen, ki légy örökké szeretve, áldva . . .

... Talán ép e pillanatban hangzott fel az éljen Velejthey Editre abban a fényesen világitott házban is, mikor Kaufmann Pál ur a kicsurrannó poharat drága Editjére ültette, hogy legyen örökké szeretve és áldva.

M—1 I—c.

Az ajtó és ablak nyílások, boltozatok, tűzhelyek, kémények, főkőzfalak kizárólag csak kőből, vagy égetett téglából építendő.

Az épület szilárdsága megfelelő kötőanyag alkalmazása által fokozandó. — A faalkatrészekhez száraz, ép fa használandó.

Új faépületek felállítására tilos. — A régiék főkijavítása alkalmával az eltávolított falak helyébe kő, vagy téglák építendő. Abrudbánya r. t. városban, — a piacztér és a főutczának a piachoz közeli részét kivéve — egyebütt, földszintes és csak egy család részére szolgáló lakházak fából való építkezése kivételesen megengedhető azon esetben, ha ily épületek egymástól legalább 6 m. széles közök vagy üres területek által el vannak különítve.

Minden épület úgy építendő, hogy saját külön földszintes legyenek, tehát a szomszéd házával közös fallal ne birjon.

6. A falak vastagsága.

Földszintes épületeknél a fő, és középfalak, ha azok réteges kőből, vagy égetett téglából készülnek, legalább 0.48 m. (1 1/2 téglák) vastagságban építendő. — Emeletes épületeknél, a legfelső emeleten a fő- és középfalak, melyek a tetőzet és mennyezetek hordására szolgálnak csak réteges feklapos kőből vagy téglából, legalább 0.48 m. (1 1/2 téglák) vastagra építendő. Ha az emeletek közt vastartók közötti mennyezet vagy borított gerenda födém alkalmazatik, az égetett téglából készült falaknál két egymásföldtti emelet főfalai egyenlő vastagságban építendő, ha ellenben csapos gerenda födémnek használtatának, az illető falak minden emeleten lefelé 15 cm-rel (1/2 téglával) erősbítendő. Ha a szobák mélysége a 6.5 métert meghaladja, a legfelső emelet főfalai 0.64 m. (2 téglák) vastagságban építendő.

Emeletes épületeknél, az utolsó emeleten csak csaposgerendák alkalmazandók, melyek a padlásra tűzbiztos burkolattal ellátva legyenek.

Fából épített és téglával kirakott falak gyanánt engedélyezhetők az épület belsejében.

Az alapfalaknak megfelelő vastagsággal és mélységgel kell birni s ha pinczék ásatnak, akkor is legalább 50 centiméterre kell a pince alapja alá lenyulniok.

7. §. Pinczék.

A pinczék rendszerint csak az épületek alatt, kellően kiboltozva, akként készítendő, hogy szellőztetésük is kellően legyen eszközölhető.

Boltozat kőből, vagy jól kiégetett téglából legyen. Faboltozat tilos.

Nyílterek, vagy utak alatt pinczék építeni nem szabad.

Lecsapó pinceajtók a háztartókban, vagy a házak előtt új épületeknél nem alkalmazhatók s a meglévők lehetőleg más szerkezettel cserélendő ki.

8. §. Lakások magassága.

A lakások magassága 3 méternél kisebb nem lehet.

9. §. Alsó padlózat.

A földszinti padlózat a nyirkosság kiküldése végett az utca fekirányánál legalább 35 cm.-rel magasabb legyen. Vizáradásnak kitett helyeken a legnagyobb vizáradásnál legalább 70 cm.-rel magasabban rakandó a padlózat. (Folyt. köv.)

A közigazgatási bizottság f. hó 8-ki gyűlése.

Báró Kemény Kálmán főispán nyitotta meg a kevéssé látogatott gyűlést. Némi eszmecserére adott alkalmat azon körülmény, hogy a földmívelési miniszter egy vizjogi ügyben, a kérelmesen kívül, a már jogot nyert szomszédoktól is műszaki adatok beadását kérte. A bizottság az ily adatok beszerzését, a mennyiben térképezést s ennek folytán költséget igényelnének, — egyedül a kérelmes által vélté hordozandónak s ez irányban tett felterjesztést. — A többi ügyek közül felemlithetjük a kir. adófelügyelő jelentését, mely szerint áprilisben 23.261 frt 15 1/2 kr adó folyt be. Hátralék: 834.855 frt 70 kr. Hadmentességi díjban 345 frt 82 1/2 kr fizettetett, — hátralék 48.741 frt 72 1/2 kr. — E hónapban az adóvégrehajtások elkezdődtek. — Az árvászekék jelentései szerint a gyámoltak száma volt a megyei árvászeknél: 11.293, a gondnokoltaké 174. Nagyenyed: gyámolt: 358, gondn. 9. — Gyulafehérvárt gy. 660, g. 2. — Abrudbányán gy. 131, g. 7. — Vizaknán gy. 399, g. 20. — A kir. építészeti hivatal jelentése szerint forgalmi akadályok nem fordultak elő. A bizottság jóváhagyott több szerződést, melyben egyes községek vállalták el a kavicsszállítását a f. övre, mi legjobb módja a közmunkavállalás-pénz visszatérülésének. Ugyancsak kedvező ajánlat lett tette a m-ujvári járás több utvonására szállítandó kavicsra nézve 3 évi időtartamra, mit a bizottság el is fogadott. Kir. tanfelügyelő jelentése szerint a tanítás ápril második felében az ünnepek és a beállott munkaidő miatt szünetelt. Dr. Bernát István az ipariskolák országos felügyelője ápril 14. és 15-én megvizsgálta a gyulafehérvári és nagyenyed ipariskolákat s örömmel győződött meg a haladásról. Részletes jelentést tett továbbá Muntean György, Moldován János és Rácz Farkas iskolalátogatók jelentéseiről. Bizony kevés örvendéset lehet találni, mert a szegénység nagy akadály az iskola-ügy fejlesztésében.

Dr. Magyar i főorvos jelentése szerint áprilisben az egészségügyi állapot némileg kedvezőbb volt. A változó, nedves hideg időjárás folytán a hurutos bajok voltak a tulnyomók. — Ez időszak veszedelmes az idült tüdőgümőkórosokra nézve s a csúszos bántalmak is gyakoriak. Kerpenyes községben a hólyagos himlő 54 esetben fordult elő, meggyógyult valamennyi. Vizaknán vörheny volt; 11 esetből 3 halállal végződött. Vereshimlő Alvinczen s környékén járványosan fordult elő 119 esetben; — meghalt 19. A ronesoló toroklob, e borzasztó baj csak 5 esetben lett kimutatva, 3 halálos volt. — Nagyenyed 6, Gyulafehérvárt 20, Abrudbányán 8, — Vizaknán 17 halálos volt. — összesen 17-el kevesebb, mint márcziusban. A megyei kórházban 75 beteg ápolatott; meghalt 2, —kezelés alatt maradt 2.

Csiky László, kir. ügyész részletes börtönügyi jelentése után, a gyűlés véget ért. — A délután folyamán azonban egy tanító nyugdíjazása, — továbbá 3 fegyelmi ügyben és az erdőkihiágási ügyekben tartattak gyűlések az illető bizottságok által.

VEGYES HIREK.

— **Majláth Béla**, a M. N. Múzeum könyvtára, kitűnő tudósunk, ki közelebb végezte be Széchenyi István leveleinek sajtó alá való rendezésének nagy munkáját, — pár napig városunkban időzött. Meglátogatta — már másodszer — a Bethlen-főtanoda új berendezésű könyvtárát és igen érdekes régiséggyűjteményét is, mely folyton bővül új darabokkal buzgó örének Herepei K. tanárnak buzgó gyűjtései folytán. Mindkét gyűjtemény méltán kiérdemelte a kitűnő szakférfi elismerését.

— **Nekrológ.** Dr. Nagy Albert balázsfalvi járás- és volt nagyenyed kórházorvos fiatal neje május hó 11-én Balázsfalván váratlanul meghalt.

— **A Bethlen-főtanoda** új épületében s körülete a folytonos gondoskodás eredményét lehet szemlélni. Gazdag könyvtára, mely rövid idő — két hónap alatt — bámulatos gyorsasággal lett felállítva és berendezve, — kitűnően készült katalógusával a legkényelmesebben használható. Érdekes munkák egész sorozata található itt s a feledhetetlen emléktű gróf Mikó Imre-éle könyvtár válogatott és gazdag kötetű művei s a lángelkű főgondnok művészi arcképe önkénytelenül is felkeltik az óhaját, hogy vajha mindég a néhai szellemében eljáró buzgó gondnokai lennének e főtanodának, kik azt vagyoniilag és tudományos irányban és folytonosan, áldozatkézséggel emelni tudják és azt megvédeni bírnak minden olyan beavatkozásból és kisebbitéstől, mely a nagy alapító rendelkezését megmásítaná, vagy bár csökkentené is. Egy másik meglepetést a nagy „Anlák“-ban láthatunk; kézdívásárhelyi székely iparosok oly berendezést készítettek, mely styl. anyag és munka tekintetében igazán becsültekre válik.

— **Az országgyűlési képviselő-választók** 1890. évi névjegyzékének kiigazítását folyó május 23-án kezdődőleg 13 küldöttség fogja vármegyénkben eszközölni. E naptól kezdve június 11-ig az egyes elnökök fogják a kiigazítás határnapjait kitűzni.

— **A nagyenyed honvédlaktanya kibővítését** elhatározta a várossal együtt a vármegye. E tekintetben felsőbb helyről még nem történt intézkedés, sőt az a hír szállong, hogy a honvédelmi miniszteriumban az egyik zászlóalj Kolozsvarra akarják áthelyezni, miután ott csak egy zászlóalj van. — E hír, reméljük — nem fog megvalósulni; nagyon különös volna, hogy egy vármegyével s a várossal előbb nagymérvű kiadásokat tétessenek s azután, a helyett, hogy megfelelően fejleszzenék az intézményt — az áldozatok némi kárpótlásául, — azt még szűkebb körre szorítják. Kolozsvar különben is ugy el van látva mindenféle katonasággal s ennek folytán annyira terhet visel, hogy felesleges volna — a vidék hátrányára ezeket még szaporítani.

— **Az abrudbányai laktanya** építésére Szalay Ferenc építéssel kötött szerződést, valamint a költségek fedezésére nézve, a „Pesti magyar kereskedelmi Bankkal“ 200.000 frt kölcsön ügyében kötendő szerződést a belügyminiszter jóváhagyta.

— **A „Tíz leány és egy férj sem“** operette próbái folyton emelkedő sikerrel tanuskodnak. Oly kitűnő „Szidi“ lesz dr. Farnos Árpádné ő ngsa s oly szép női kart képeznek Balogh Ilona, Boez Irma, Borsainé, Bokor Klára, Czirner Laura, Ludvig Olga, László Kornelia, Horváth Berta, Papp Ceczelia, Török Gyöngyi, — továbbá a derék Kakasfi — Dancs Mózes és kitűnő hangu Párisunk — Székely F., hogy reményünk lehet, miszerint az énekben és játékban való teljes jártasság megszerzése folytán, más énekes műveket is előadhat a társulat. Az előadás . . . lesz. Előre figyelmeztetjük reá a közönséget.

— **Majális** fog tartani — amint halljuk — a „szegény tanulókat segélyező kör“ s ha közbéjött akadályok nem lesznek, május 30-án áldozó csütörtökön, a sétatéren. Miután b. Kemény Kálmán né ő mlga, a jótékonyaság gyakorlásában annyira kifogyhatlan buzgalmu főispánunk főrászt veszen e mulatságban, — teljes reménye van a rendezőségnek, hogy terve sikerüljön fog. annál is inkább, mert a jövedelem a tanügy fejlesztésére fog szolgálni.

— **A Bethlen-főiskola ifjusága** 1889. június 3-án a sétatéren, nyári táncmulatságot rendez, az alapító fejedelem arcképének megszerzése javára. Kedvezőtlen

idő esetén a város-ház szilárdíthatni-elnök, V a j állanak. Előtesnek ígérk van szánuva.

— A kedden; jótél körben. — s

— A kertben“ pé rendez, mely

— A „De hangverseny-tiszta jövede egyesület“-ne maga hordoz czenben 1888 a melyből az lesz Marosvá 15 p. Kocsár vonaton. d. a hangverseny Brassóba. Az natanban bemutat választmányja így csak az szives hozzája a további tee tervezetét mé Samuel Emk disztágja és kére az elnök sát. Pár nap tovább lehet ben. A kör foganatóság mely szőlőből alakítása váli helyi fiókvala irodája, vagy körútnak re alólított nyer készséggel s hangverseny- megbiztatásán helytt, 1889.

— Sét Csakgytiszt s a kerítés is fenycsemetél zsenge ifjuság ágakat, ha pedig a köz legalább is a

— Men billió anyyi, két másodper egy billiót sz nyitka enue 160—170-et. egy percz al 288000-et és 105120000-e már Ádam szerezte volna ugy ő — a — még mai összeg elszáz percznyi idő

A fűfél közhét, a ter don, hogy to történik, a bi sem mehet fa a buza tok kiderítet a buza portol ki, mikor mé épen a bibél nül az egyel a természet főlék igényte virági nem kenyitthetv nának. De e zsvarovak ok jön tehát a

*) Eme

áprilisben
A vál-
jok voltak
az idült
is gya-
4 esetben
vörheny
Alvinczen
ben; —
baj csak
gyenyeden
kánán 17
int már-
tott; meg-
es börtön-
tán folya-
továbbá 3
tartattak
nyvtárhoz,
enyi István
unkáját, —
már má-
könyvtárát
lyton bővül-
nak buzgó
térdelemte
balázsfalvi
e május hó
s körül a
ni. Gazdag
— bámu-
— kitűnően
használható.
s a feled-
nyvtár válo-
tógondnok
tjást, hogy
gondnoka
adományos
lni tudják
kozásból és
ését meg-
k meglepe-
lyi székely
anyag és
tők 1890.
-án kezdő-
eszközölni.
k fogják a
bővítését
tekintetben
söt az a
an az egyik
án ott csak
fog meg-
ármegyével
tesenek s
ék az intéz-
- azt még
is egy el-
lytán annyi
hátrányára
e Sz a l a y
a költségek
i Bankkal-
st a belügy-
rette próbái
uó „Szidi“
o női kart
okor Klára,
a, Horváth
továbbá a
gu Párisunk
az énekekben
olytán, más
adás . . .
ljk — a
bejött aka-
örtökön, a
é ő m l g a,
a buzgalmu
— teljes
erülni fog,
jlesztésére
junius 3-án
az alapító
kedvezőtlen

idő esetén a mulatság az nap este fog megtartatni a városbáz szintermében. A meghívók e hét folytán fognak szokniidetni. A 25 tagu rendezőség élén E l e k e s László, elnök, V a j d a Ferenc és J a n c s ó Sándor alelnökök állanak. Előre is felhívjuk olvasóink figyelmét az élvezetesnek ígérkező mulatságra, mely oly kegyeletos czélra van szánva.

— A marosújvári műkedvelők folyó hó 14-én, kedden, jótékonyezü m. előadást rendeznek a nyári színházban. — színre kerül „A fogház“, 4 fvsos vigjáték.

— A tövisi dalárda f. év május 19-én a „Nép-kertben“ pénztára javára t a v a j z i m u l a t s á g o t rendez, melyre felhívjuk olvasóink figyelmét.

— A „Debreczeni dalegylet“ hangverseny-kör-utja. A „Debreczeni dalegylet“ július hó második felében hangverseny-körutra indul az erdélyi hazarészbe. Az egész tiszta jövedelmét az „Erdélyrészi magyar közművelődési egyesület“-nek ajánlotta fel, míg az eshető hiányt maga hordozza. A hangverseny-körut tervezetét Debreczenben 1889. apr. 22-én állapította meg az intéző bizottság, a melyből azt látjuk, hogy a körutban jul. 22-én hétfőn lesz Marosvásárhelyről elindulás Marosújvárra d. u. 12 ó. 15 p. Kocsárdig a rendes-, Kocsárdtól M.-Ujvárig különvonaton, d. u. 6 óráig a sóbánya megtekintése, este pedig hangverseny a ligetben. A dalegylet jul. 23-án indul el Brassóba. Az intéző-bizottságnak ezen jegyzőkönyvi kivonatban bemutatott köruti tervezetét a „Debreczeni dalegylet“ választmányja is elfogadta ápril 25-én tartott ülésében s így csak az Emke elnökségének, vagy választmányának szives hozzájárulását várja a kiküldött intéző-bizottság, hogy a további teendőket is végezhesse. A hangverseny-körut tervezetét még Debreczenből, apr. 22-én beküldötte Kerekes Sámuel Emke alapítót, mint a „Debreczeni dalegylet“ disztája és megbízottja az Emke elnökségének Kolozsvárra, kérve az elnökség szives hozzájárulását és erkölcsi támogatását. Pár nap alatt a kérdés megoldást nyerhet s ezután tovább lehet haladni a szükséges intézkedések megtételében. A köruti tervben említett hangverseny-előadások foganatosítására nézve a helyi viszonyok lesznek mérvadók, mely czámból minden egyes külön rendezőbizottságok alakítása válik szükségessé, melynek létesítésére az Emke helyi fiók-választmányai lesznek felkérve az Emke-központi irodája, vagy a „Debreczeni dalegylet“ hangverseny-körutjának rendezőbizottsága által. A szives közvetítésre előírt nyert illetékes helyen teljes megbízást, ki egész készséggel szolgál bármilyen felvilágosítással a jelzett hangverseny-körut tárgyában s kötelességének ismeri megbízásának lelkiismeretesen megfelelni. Maros-Vásárhelyt, 1889. apr. 30. K e r e k e s S á m u e l.

— Sétaterünk egy egész virágos ligetet képez most. Csak hogy tisztán tartására nagyobb gondot lehetne fordítani s a kerítés is több figyelmet kíván. Persze, hogy a fiatal fenyőcseméték is több védelmet érdemelnek a közönség zsenge ifjúságától, mely egész passzióval nyesegeti az ágakat, ha felügyelet nélkül találja a fasort, — már pedig a köztulajdon védelmét mindenkitől megkívánja legalább is a — tisztességérzet.

— Mennyi egy billió? Mindenki tudja, hogy egy billió annyi, mint milliószor millió. Ennek kimondására két másodperc, leírására 10—20-perc elegendő, hanem egy billiót számolni, arra egy ember sem képes. Bizonyítéka ennek, hogy mindenki képes egy perc alatt 160—170-et számolni; feltéve, hogy 200-at számol valaki egy perc alatt, ugy egy óra alatt 1200-at, egy nap alatt 288000-et és egy év alatt, 365 napot véve egy évnél 105120000-et. A szökö napokon a számláló pihenhet. Ha már Ádám életének első pillanatában azt az élvezetet szerezte volna magának, hogy egy billiót elszámoljon, ugy ő — a világ kezdetét a biblia számítás szerint véve — még mai napig sem volna azzal kész, mert ezen összeg elszámolására 9512 év, 34 nap, 6 óra és 40 percnyi idő szükséges.

KÖZGAZDASÁG.

A buza egyéni élete.

(Folytatás és vége.)

A fűféléknél a virágzat piczi, rovar hozzá nem férközhet, a termékenyítést tehát a szellő eszközli oly módon, hogy tova szállítja az érett hímport s a midőn az történik, a bibék megnyulnak és befogadják azt. Tehát itt sem mehet fajfentartó anyag kárba.

A buza kivétel képez, mert mint az újabb vizsgálatok kiderítették, önbeporzás útján termékenyül, mivel a buza pórtokjai még azon időben érnek meg és nyílnak ki, mikor még a polyvák közé vannak zárva, ekkor pedig éppen a bibék fölött állanak s így virágporukat közvetlenül az ugyanazon virág bibéire hullathatják.*) Itt ismét a természet gyönyörű borenendezésével találkozunk. A fűfélék igénytelen picziny s rovaroknak hozzá nem férhető virágai nem termékenyíthetvén önmagukat s nem termékenyíthetvén rovarok által sem, hováhamar kipusztulnának. De ennek nem szabad megtörténni, mert nagy zavarokat okozna a természet háztartásában. Segítségére jön tehát a légáram is — a fűfélék meg vannak mentve.

*) Emery idézett műve a „Függelék“ 46. jegyzete 752. l.

A buzánál meg a szervek vannak ugy alkotva, hogy önmaguk végezhetik a beporzást. Lehet, hogy azért, mert a szellő nem juttathatna elég port egy-egy egyednek s ekkor vaszélyeztetve lenne a faj megmaradása, tehát jobbnak látszik öntermékenyítés. Ki tudja? . . .

A buza — mint tudjuk — egyszikű, két évi növény s biztos adatok szerint már 7000 év előtt termelték. Hogy a civilizáció s művelődés fejlődésére mily befolyása volt, elégnék tartom azt fölemlíteni, hogy ő kényszerítette a nomád népeket állandó lakhelyek készítésére s ezzel együtt a magasabb kultúra fokozatos fejlesztésére, elfogadására. Es hogy mily állandó, mutatja az, hogy ezen hosszú idő alatt lényegében semmi változást nem szenvedett. Keletkezett ugyan több válfaja, de nagyobb különbség egyik közt sincs. Ennek oka valószínűleg — sőt Emery határozottan állítja — az előbb említett önbeporzás módjában, az ivarszervek sajátosság fejlődésében rejlik.

Ismerkedjünk meg mindjárt a buzaszemmel.

Az alakja teknős, melső lapján egy mélyebb árok van, mely a szemet kétfelé osztja; a burokja érdes, folytonos, meg nem szakadó. A felső csucsnak, mely vésőhöz hasonlít, apró, fiuom, stírún egymás mellett álló szőrök vannak, melyek hivatása valószínűleg a hő hatását a szemre paralizálni. Az alsó részén ül a csira. Erről már volt szó. Az alsó ülés védekezése a csirának esetleges káros hatásokat ellen, melyek a csucstól hamarabb érnek mint az alját.

Minden szemet négy burok — polyva — vesz körüli elég szorosan addig, míg a szem még tejes, azaz meg nem keményedett. A megkeményedés után a burokok szétnyílnak s midőn a szem tökéletesen megérett, kihull, hogy fajta fenntartását ismételt fejlődés által biztosítsa, a mi csak a földben lehetséges.

A külső burok levél közep tengelye a toklász 3—6—10 cm.-nyire is kinyulik s tulnyomóan kovasavból áll, melleő felületén finom fogacsák vannak, hogy a hivatlan vendégek a gyenge szemhez felülről ne juthassanak.

Ez tehát egy második védő fegyver.

Vetését illetőleg mindenekelőtt földolog az, hogy kelően megművelt, igen jó erőben lévő és elég nedves nem vizes talajba kerüljön, mi végre három szántást igényel.

A törés, ugarolás, vetés alá szántás ezen föltételeket megadja, mert a talaj hajzeóvességet ismételtelen megron-galván, a felszínig emelkedő hajzeóvességi nedvesség itt szétterül ugyan, de el nem párolgathat, tehát itt marad; mivel pedig a felszín aprós, abszorbeálja a légbeli nedvesség egy részét is, így porhanyós lesz.

A buza kapaiásának éppen az az előnye, hogy porhanyóvá tevén a talajt megakadályozza ennek nagy mérvű párolgását s így a hajzeóvességi nedvességét a buza gyökereihez juttatván, ezeket táplálja; másrészt azonban egy bizonyos mennyiségű hőt is juttat ez uton hozzájuk s a levegőnek is átjárhatóvá teszi. Igen természetes, hogy ezen fiziológiai közreműködése nagyban előmozdítja a buza fejlődését s bizonyára különb termést fog az ilyen adni, mint az, melynél ezen tényezők nem működhetnek közre. Már pedig ott, hol a talajt a buza növekedésének egész ideje alatt meg se érintették, e viszonyok uem léphetnek akcióba, mert a talaj visszanyerő hajzeóvességi állapotát, párolgásának mi sem állja útját; megülepdedvén nemcsak, hogy a hőnek a gyökerekhez való jutását teszi lehetetlenné, hanem azok terjedését is föltéte megnehezíti.

Jól elkészített talajba kerülvén a szem, 3—4, legkésőbb 8 nap alatt kikel. A szemből és pedig a csira felőli részéből egy szál gyökér lefelé halad; ez a karója, egy finoman összesodrott levél pedig felfelé emelkedik. Csakhamar egy második, harmadik, negyedik, ötödik gyökérszál keletkezik, melyek még mindig a szemből táplálkoznak. A finoman összesodrott, keskeny levélke ezalatt sötétebb zöld lett s csak lassan bontakozik ki s mikor a gyökerek már bojtolt képeznek és gyökszörökkel is ellátvák, a levelek száma, még alig 3—4, hosszúságuk pedig 4—5 cm.

Ezen időtájban még a gyökérképzés a földolog, mert ha a szem tartalma elfogy s nem lesz elegendő gyökér a levelek táplálására, akkor kivész az egész növény a legrövidebb idő alatt. Ezért fejlődnek ezen időszakban a levelek lasabban, mint a gyökerek és Johnson a fejlődésre nézve tényleg 5 időszakot különböztet meg, u. m.:

I. 3 alsó levél kibontakozása, 2 felső még zárva.

II. közvetlen a fej kibányása előtt.

III. Teljes virágzás.

IV. Érés kezdete.

V. Teljesen megérett.*)

A mint azonban a földalatti szervek egy bizonyos fejlettségi fokot elérték és számuk 7—8, hosszúságuk pedig 7—15 cm. közt váltakozik, fejlődésük körülbelül befejeződött s ekkor a levelek növekednek rohamosabban. Nem csoda, hisz most már elég gyökér van, mely őket táplálja. Nőnek is egy bizonyos határig, sőt ha az ősz hosszú és meleg, meg is bokrosodva beterítik az egész talajt. De egyszerre megállapodnak. Nem növekednek. Az idő az ur. A tél közeledik. A talaj hűlni kezd, sejtek szaporítására többé nincs idő; de mert a szervek tevékenysége még nem szállott egészen alá, működésüket

*) Johnson „Hogy nő a vetés“, 292. l.

tápanyag raktározása képezi, hogy kikeletkor legyen mihez nyulni.

A téli vagyis szendergő állapotba való átmenet fokozatosan történik, éppen ugy, mint a légtör s a talaj lehülése a nappalok rövidülése. A gyökérzet hőmérséklete ekkor a környező talajával egyenlő, a levézet pedig a levegőével.

Ez az alkalmazkodás és — a mint alább látni fogjuk — a gyökérzet saját hője teszi lehetővé a buzának a legkeményebb hidegnek ártalom nélkül való kiállását.

Megesik azonban, hogy még mielőtt megfagyott volna a föld, leesik a hó s jókora vastag réteggel borítja a földet. Mi történik ekkor? Talán kipállik a buza? Nem, mert a hó elvonja a talajtól a kipálláshoz szükséges hőt s mintegy megmereviti azt. De megeshetik az, hogy ha a hó nagy s enyhe idő jár, akkor sok viz szivárognán le a talajba, megfulasztja a buzát, vagy pedig agyon nyomja azt. Ez azonban csak mélyebben fekvő s gyenge vetésnél fordul elő, ott is ritkán. Az erőteljes vetés, tehát az olyan, mely elsőrendű számból származik, az eféle kártalanításokat is ártalom nélkül szokta kiállani.

Az sem okoz neki valami nagy bajt, ha a hó alól lágy, tetejét pedig jégkéreg borítja. De ha a jégkéreg feltördelk, a buza okvetlenül ki fog fagyni, mert ezen törési helyeken át nagyobb hideg jut hozzá, mint a millyet, a takaróhoz lévén szokva, minden átmenet nélkül elviselni tudja.

Hogy a kipállás milyen körülmények közt állhat be, azt őszintén megvallva, nem tudom; mert a mint előbb láttuk, a hó elvonja a talajtól a megpálláshoz szükséges hőt s megmereviti azt; ha pedig havazás után kiderül, akkor a hőmérséklet csökkenése oly nagy, hogy a föld a havon keresztül is megfagy. De másrészt a kipállás nem megy oly hamar, a mint gondolják. Idő kell ahhoz. Ezen idő alatt pedig a hó nem melegíti a földet, nem hija új életre a gyökérzetet, hanem inkább hőt von el azoktól s így a kipállás lehetséges ki van zárva.

Vajon a száraz fagyok ártnak-e? A képzeletben minden esetre többet, mint a valóban, mert itt a már említett tényezőkhöz, még a gyökérzet saját hője is csatlakozik. A gyökérzet hője és a talajhő közt az a különbség, hogy a talaj a hőjét közvetlen a naptól nyeri, míg a gyökérzet saját hőjét a nedvkeringes illetőleg sejtműködéstől kapja. Hogy ily hő csakugyan létezik, bizonyítja az is, hogy a nádszár körül a víz a legkeményebb télen sem fagy meg, mit a sárréti nádvágo magyar az ő egyszerű eszével ugy magyaráz, hogy a „nádesőven át feljön a kotu melege“. . . Ime a nép egy finom megfigyelő képességének bizonyítéka.

Azt mondják, hogy az éjjeli fagyok s a nappali olvadások megszakítják a buza gyökereit és sok kárt tesznek bennük.

Hát ez nagyon érdekes állítás. Lássuk mennyiben igaz?

1. Igaz az, hogy olvadáskor a feltalaj emelkedik, de ez az emelkedése mindenütt azért egyenletes, mert minden pontjára egyenlő erők hatnak.

2. A gyökérzet terjedése vízszintes és 6—7, nem ritkán 8 centiméternyi mélységben szék, míg az olvadás által okozott kiterjedés, vagy emelkedés legföllebb 3—4 centiméter.

3. Ha ez az olvadás mélyebb, akkor a gyökérzet vele emelkedik a talajjal és mivel egyenlő erők hatása alatt áll s vízszintesen terjed, nem szakadozhat.

4. Kün a szabadban sohasem oly nagy az olvadás, mint bent a faluban, hol a visszaverő felületek száma igen nagy.

5. A nappali olvadás és éjjeli fagyás idején a legtöbb esetben hó fedi még a buzaföldeket.

6. Elfogadom azt, hogy ez az időjárás a luzerna, lóhere stb. gyökérzetét megszakathatja, de hozzátesszem, hogy a gyökérzetnek erős visszapótlási képessége éppen ilyen esetekben szokott érvényre jutni, mely abból áll, hogy a megszakadt helyen összegyűlnek a nedvek s dudorokat képeznek. Ezen dudorokból fejlődnek aztán az új gyökerek.

Mindezek mellett nem álltom, hogy az eféle viszon-tagságok valami jótékonyan hatnának a vetésre. Nem. Sok elpusztul, de szásszorta több marad meg, és ha ezeket megvizsgáljuk, azt találjuk, hogy ezek a legerősebbek, míg a kivészettek a leggyengébbek voltak. Mire int ez bennünket? Arra, hogy a vetés alá a talajt a legnagyobb gondal készítsük elő és hogy vetésre mindig első randú magot használjunk. A természet ez újmutatását saját érdekünkben áll figyelembe venni. Ne feledjük, hogy az erősebb mindig és minden körülmény közt győzedelmeskedik a gyengébb fölött és hogy ezen győzedelem előmozdítása vetéseinknél csak hasznunkra válik.

(E—s után.)

Grósz Lajos.

Kertészeti közlemények.

* A magyar-francia biztosító-társaság igazgatóságának május 6 diki közgyűlés elé terjesztett jelentése tagadhatatlanul ügyesen csoportosítja mindazokat a

